

En pilegrimsvandring for rettferdighet og fred

Strategi for Mellomkirkelig råds engasjement for rettferdig fred i Palestina og Israel 2021–2023 (vedtatt 28.04.21)

Dokumentets primære målgruppe er Mellomkirkelig råd (MKR), og det gir grunnlag for rådets prioriteringer og konkrete tiltak i de par neste årene. I den forstand er det et strategidokument. Men det er også et posisjonsdokument som redegjør for MKRs synspunkter og som er nyttig i samarbeidet med andre kirkelige aktører og i den kirkelige og offentlige debatten. Første del inneholder målsettinger og prioriterte tiltak for MKR arbeid i 2021–23. Andre del beskriver MKRs engasjement i Palestina og Israel og redegjør for rådets synspunkter på konflikten.

Del 1: Prioriteringer 2021–23

Mellomkirkelig råds viktigste bidrag til en rettferdig fred i Palestina og Israel er samarbeidet med de lokale kirkene, først og fremst med vår søsterkirke, Den evangelisk lutherske kirke i Jordan og Det hellige land. Gjennom Kirkens Nødhjelp, Kirkenes verdensråd og Det lutherske verdensforbund, er Den norske kirke engasjert i konkret diakonalt og fredsbyggende arbeid i regionen. Ved å styrke de lokale kirkenes eget arbeid, er vi også med på å videreføre det kristne nærværet i Midtøsten.

MKR vil være en tydelig stemme som fastholder det kristne menneskeverdet, håpet om forsoning, menneskerettighetene og internasjonal rett som basis for en rettferdig og varig fred i regionen.

1) MKR vil styrke relasjonene mellom Den norske kirke og kristne i Palestina og Israel.

- Videreføre samarbeidet med Den evangelisk lutherske kirken i Jordan og Det hellige land (Evangelical Lutheran Church in Jordan and The Holy Land), delta på partnernøtter og gi økonomisk støtte til kirkens arbeid.
- Oppfordre til vennskapsmenigheter og bispedømmesamarbeid samt andre former for besøk, utveksling og samarbeid med Den evangelisk lutherske kirken i Jordan og Det hellige land – både fysisk og digitalt. Dette gjelder også dåpsstedet i Jordan.
- Være en ressurs for Nidaros og Borg bispedømmer i deres samarbeid med Den evangelisk lutherske kirken i Jordan og Det hellige land.
- Oppfordre menighetene til å delta i Kirkeuka for fred i Palestina og Israel (Kirkenes verdensråd) og bruke uka til å synliggjøre arbeidet til menneskerettighet- og sivilsamfunnsorganisasjoner både i Israel og Palestina.
- Bruke arbeidet til Kirkens Nødhjelp i regionen som en ressurs i MKRs arbeid.
- Rekruttere deltakere til ledsagerprogrammet til Kirkenes verdensråd (Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine and Israel - EAPPI) og legge til rette for at deltakerne blir ressurser i kirkens arbeid her hjemme.
- Fremme palestineres rett til helse og bolig gjennom samarbeidet med Det lutherske verdensforbund og Stiftelsen Oljeberget og vurdere innsamlingsaksjon til støtte for husprosjektet.
- Styrke kontakten med Jesus-troende jøder i samarbeid med Den Norske Israelsmisjon.
- Styrke kontakten med Bibelselskapets arbeid i Midtøsten.
- Formidle kristne palestineres og israeleres tros- og livserfaringer inn i den norske debatten.
- Bidra til kompetansebygging i Norge om situasjonen for kristne i Midtøsten.

- Oppfordre til pilegrimsreiser til Det hellige land i tråd med MKRs «Veiledning for pastoral- og solidaritetsbesøk».

2) MKR vil legge til rette for teologisk refleksjon og religionsdialog som gir økt kunnskap og forståelse for konfliktenes kompleksitet.

- Tilby arenaer for refleksjon og kunnskapsutvikling for ansatte i kirken.
- Bidra konstruktivt i den kirkelige og offentlige samtalen om Israel-Palestina-konflikten og spille en brobyggerrolle mellom ulike miljøer.
- Forstå og formidle ulike religiøse perspektiver og sette seg inn i situasjonen for både jøder, kristne og muslimer i Israel og Palestina.
- Bidra med ressurser til trosopplæring og videreføre samarbeidet med Kirkelig dialogsentersenter i Oslo knyttet til «Sier vi»-opplegget for konfirmanter.¹
- Revitalisere dialogen med Det Mosaiske Trossamfund og gjennomføre felles studiereise.
- Styrke samarbeidet med Holocaust-senteret.
- Samarbeide med Bispemøtet for å:
  - legge til rette for kompetansebygging og refleksjon om Den norske kirkes forhold til jøder og jødedom,
  - klargjøre begrepet «antisemittisme» og bekjempe alle utslag av antisemittisme og hat mot jøder,
  - ta et oppgjør med kristenionisme (i tråd med Bispemøtets uttalelse fra oktober 2020) og kristnes aksept av former for sionisme som støtter israelsk ekspansjonspolitikk i palestinske områder.

3) MKR vil bidra til en rettferdig, fredelig og demokratisk utvikling i både Israel og Palestina.

- Legge menneskerettighetene og internasjonal rett til grunn for det politiske engasjementet for å avskaffe okkupasjonen og etablere fred og rettferdighet.
- Bidra med kompetanse til kirkelige miljøer gjennom å holde seg oppdatert om den politiske utviklingen i Israel og Palestina.
- Utarbeide et dokument som forklarer folkerettens relevans i konflikten.
- Delta i kirkelig og offentlig debatt om den politiske situasjonen i regionen.
- Forsvare et presset israelsk demokrati og advare mot en utvikling som forsterker diskriminering og segregering.
- Fastholde palestinske selvstyremyndigheters ansvar for å respektere alle innbyggers menneskerettigheter.
- Styrke samarbeidet med sivilsamfunnsorganisasjoner, demokrati- og menneskerettighetsforkjempere i både Israel og Palestina.
- Arbeide for at Jerusalem anerkjennes som en by for tre religioner og to nasjoner, og at tilgangen til de hellige stedene er trygg og tilgjengelig for både jøder, kristne og muslimer.
- Påvirke norske myndigheter til å ha et aktivt fredsengasjement i regionen, anerkjenne Palestina som stat og støtte fredsforhandlinger mellom partene som bygger på demokratiske prinsipper og respekten for internasjonal rett og menneskerettighetene.
- Fraråde støtte til og økonomisk samarbeid med ulovlige israelske bosetninger og økonomisk virksomhet som opprettholder okkupasjonen, og som strider med Genèvekonvensjonene.

De konkrete aktivitetene i 2021–23 vil framgå av årsplanene for Kirkerådets avdeling for økumenikk og internasjonale spørsmål.

Del 2: MKRs engasjement i Palestina og Israel

Innledning

Et tros- og rettighetsbasert utgangspunkt

I det internasjonale økumeniske samarbeidet vektlegges sammenhengen mellom teologi og diakoni. Tro og spiritualitet går hånd i hånd med det konkrete arbeidet for å beskytte livet og skape fred og rettferdighet. Ofte benyttes begrepene «Faith based» og «Rights based» for å beskrive kirkens helhetlige misjonsoppdrag. Gud har gitt hele sin verdensvide kirke dette oppdraget, og derfor er kallet til å arbeide for fred og rettferdighet også et kall til økumenisk samarbeid. Mellomkirkelig råds engasjement i Palestina og Israel henter inspirasjon fra Kirkenes verdensråds «Pilgrimage of Justice and Peace»:²

Dette er et økumenisk kall. Én livets Gud, ett skaperverk, én menneskehet kaller Jesu Kristi ene kirke til forpliktelse og engasjement der hvor freden og rettferdigheten trues eller ødelegges. Derfor kaller Kirkenes Verdensråd, et uttrykk for det verdensvide kristne fellesskap, kirker overalt til å vandre sammen, til å anse sine felles liv som en trosreise, som en del av fredens og rettferdighetens pilegrimsvandring, til å feire livet sammen med andre, og til å ta konkrete skritt mot å forvandle urettferdighet og vold.

Mellomkirkelig råds arbeid for rettferdig fred i Palestina og Israel er både trosbasert og rettighetsbasert:

- Som kristne er vi kalt til å forkynne budskapet om frigjøring og fred. I profetenes forkynnelse og evangeliens beretninger henter vi inspirasjon og kraft til å kjempe for rettferdighet, vise solidaritet med de undertrykte, overvinne uretten og løfte fram håpet om en god framtid for alle mennesker.
I tro fortolker vi Bibelens fortellinger om Israel og jødernes historie, Jesu liv og virke og urkirkens historie. Kirkens historie og tro knytter oss sammen både med jøder og kristne i Israel og Palestina. Som kristne er vi særlig forbundet, som lemmer på Kristi legeme, med våre trossøsken i regionen, og Den norske kirke kjenner en særlig forpliktelse til solidaritet med Den evangelisk lutherske kirken i Jordan og Det hellige land. Samtidig har kirken gjennom sin opprinnelse og historie en særskilt tilknytning til det jødiske folk. I dag må det innebære et oppgjør med kirkens egen antijødiske arv og en nyorientering som positivt ivaretar og utvikler denne tilknytningen.
- Internasjonal rett og menneskerettighetene må legges til grunn for å løse konflikter i det internasjonale samfunnet. Det gjelder også for Israel og Palestina. Løsningen finnes gjennom politiske forhandlinger mellom partene, ut fra de spilleregler FN har gitt verdenssamfunnet. MKR betrakter både Israel og Palestina som sekulære statsdannelser, med samme krav til demokrati og ivaretagelse av internasjonal rett som andre stater.

De to perspektivene henger sammen, og samtidig må de holdes adskilt.

Vi tror at Gud har skapt alle mennesker i sitt bilde, og menneskets iboende verdighet ligger til grunn for den radikale likeverdstanden i kristendommen. Kirkens engasjement for de universelle menneskerettighetene har derfor troen på Gud som skaper som fundament. Men også troen på Jesus Kristus som viser Guds omsorg for hele det menneskelige livet og kirkens kall og oppgave, som innebærer å ta et oppgjør med undertrykkelse, ulikhet og urett, begrunner kirkens menneskerettighetsarbeid.

(Kirkemøtet 2014)

Troende kan *fortolke* historien og nåtidens hendelser i lys av hellige tekster, men dette trosperspektivet er noe annet enn en analyse av faktiske hendelser ut ifra historiske fakta, gjeldende rett og inngåtte avtaler. En religiøs overbevisning regnes ikke som relevant i sekulære politiske forhandlinger eller som et gyldig argument for å tilegne seg landområder eller differensiere rettigheter ut fra gruppetilhørighet.

MKR mener at den beste garantien for å bevare Israel som en demokratisk rettsstat, er at staten er tuftet på internasjonal anerkjent rett, demokrati og like rettigheter for alle borgere. Å legge landløftene i Det gamle testamentet til grunn for hvilke landområder som skal inngå i den moderne staten Israel, vil ikke bli tatt seriøst av politiske forhandlere eller av det internasjonale samfunnet som skal anerkjenne grensene.

Kunnskap om religionens rolle i regionen er nødvendig for å forstå konfliktens kompleksitet og ulike parters motiver og handlinger. Å analysere hva som er religiøst begrunnet og hva som handler om kontroll over naturressurser og politisk og militær makt, er viktig, og MKR ønsker å bidra til økt kunnskapsnivå og en saklig debatt internt i kirken og i offentligheten.

Det kan være krevende å påpeke urett – både fortidens og dagens – samtidig som en er avhengig av tillit og gode relasjoner mellom partene, for å skape en rettferdig fredsløsning. Dette erfarer vi når vi balanserer mellom hensynet til israelere og palestinere og i dialogen med jøder, kristne og muslimer.

Perspektiv og kilder

Mellomkirkelig råd vil holde seg oppdatert om situasjonen for befolkningen i Israel og Palestina. MKRs arbeid skal reflektere deres hverdag og realitetene på bakken. Det er viktig å få belyst et mangfold av erfaringer og synspunkter både fra israelere og palestinere, fra jøder, kristne og muslimer og andre religiøse og kulturelle minoriteter i regionen. Samtidig forholder MKR seg til den norske konteksten og vil være en konstruktiv samarbeidspartner og brobygger i ulike kirkelige miljøer, i forhold til andre trossamfunn, sivilsamfunnsorganisasjoner og myndigheter.

Den norske kirkes nære relasjon til Den lutherske kirken i Jordan og Det hellige land, medlemskapet i Det lutherske verdensforbund og Kirkenes verdensråd samt tilknytningen til Kirkens Nødhjelp/Act Alliance og Kirkerådet i Midtøsten, er avgjørende for MKRs vurderinger og strategiske valg. MKR ser Den norske kirkes engasjement som del av det globale økumeniske fellesskaps arbeid for en rettferdig fred i Israel og Palestina.

MKR baserer også sine analyser på bl.a. FNs spesialrapportør, menneskerettighetsorganisasjoner og ulike fagmiljøer. MKR etterstreber at våre politiske synspunkter samsvarer med hvordan våre nærmeste partnere vurderer situasjonen. Det gir legitimitet til MKRs politiske vurderinger.

MKR's strategi bygger også på vedtak i Kirkemøtet i 2008 og 2014³, MKR's uttalelse fra 2017 i anledning 50-årsmarkeringen for okkupasjonen⁴ og Bispemøtes uttalelser i 2020.⁵ Kirkemøtet i 2014 ga prioriteringer for kirkens menneskerettighetsarbeid, og noen av disse er særlig relevante for engasjementet i Palestina og Israel:

- Der kristen tro brukes for å legitimere menneskerettighetsbrudd, eller der kirken selv står ansvarlig for overgrep.
- Henvendelser fra økumeniske organisasjoner som Den norske kirke er medlem av, samt henvendelser fra andre kristne kirker og organisasjoner.
- Religionsfrihet.

- Særlig omfangsrike, grove og sammensatte menneskerettighetsbrudd.
- Saker der den norske stat eller andre norske aktører er ansvarlige for menneskerettighetsbrudd.
- Mulighet for gjennomslag.

Prioriteringer

MKR's arbeid for rettferdig fred i Palestina og Israel har tre hovedprioriteringer:

1. Styrke relasjonene mellom Den norske kirke og kristne i Palestina og Israel.
2. Legge til rette for teologisk refleksjon og religionsdialog som gir økt kunnskap og forståelse for konfliktenes kompleksitet.
3. Bidra til en rettferdig, fredelig og demokratisk utvikling i både Israel og Palestina ved at menneskerettighetene og internasjonal rett respekteres.

1. Styrke relasjoner mellom Den norske kirke og kristne i Palestina og Israel

Når eitt lem på Kristi lekam lir, lir heile lekamen med. Kyrkjemøtet erkjenner at Den norske kyrkja som del av Jesu Kristi kyrkje på jord, er knytt saman med kyrkjene i Midtausten. Difor har vi ansvar for kvarandre. Kyrkjemøtet er sterkt uroa for dei kritiske levekåra til dei kristne i Midtausten.

(Kirkemøtet 2008)

MKR vil bidra til å styrke relasjoner mellom kristne i Norge og de kristne i Midtøsten som lever i en ekstremt krevende og ustabil situasjon, som nå forverres ytterligere av covid-19-pandemien. Antall kristne i det som en gang var kirkens kjerneområde, synker faretruende på grunn av emigrasjon og demografiske forhold. Å bidra til å sikre et fortsatt kristent nærvær i denne regionen er et ansvar for den verdensvide kirken, og Den norske kirke må ta sin del av det ansvaret. Politisk og sosial stabilitet, utdannings- og arbeidstilbud og mulighet for å delta i sivilsamfunnet og demokratiske strukturer på lik linje med flertallsbefolkningen, er avgjørende faktorer for at de kristne blir værende. Kristnes tilstedeværelse som aktive og respekterte samfunnsborgere er det beste vernet mot at Midtøsten tømmes for kristne. Derfor er søsterkirker og internasjonale kristne organisasjoners økonomiske bidrag til de lokale kirkenes menighetsarbeid, skoler og diakonale institusjoner, samt vår støtte til deres kamp for en rettferdig fred, så viktig.

Pilegrimsreiser

Ved å bli kjent med «de levende steinene» utvider vi vårt bilde av området og får et bedre utgangspunkt for å handle på en måte som fremmer fred og demokratiutvikling. Besøk mellom kirker er uttrykk for at vi hører sammen i en verdensvid kirke. De styrker det kristne fellesskapet og kan ha spesielt stor verdi i situasjoner der kristne befinner seg i en vanskelig situasjon. Uansett hvor mye en leser og setter seg inn i andres situasjon, kan ikke dette erstatte møtet mellom mennesker. Slike møter forandrer oss – ofte for livet. MKR vil oppfordre menigheter og bispedømmer i Den norske kirke til å ha vennskapssamarbeid med kirker i Midtøsten.

Mange kristne nordmenn reiser til Israel og Palestina for å se og oppleve de stedene der bibelfortellingene utspilte seg. Å oppsøke de stedene Jesus vandret, er et møte med vår egen tros røtter, og kan for mange være en viktig opplevelse også for utvikling av egen tro og

identitet. Men slike pilegrimsreiser til Det hellige land bør ikke kun forholde seg til historiske hendelser og steder, men må også innebære et møte med dem som har båret den kristne tradisjonen videre, og med den situasjonen de lever i. Reisen bør gi innsikt i levekårene under okkupasjonen i de palestinske områder og den utsatte posisjonen kristne – særlig de Kristus-troende jødene – har i Israel. Og ikke minst må en pilegrimsreise munne ut i forsterket engasjement for fred og rettferdighet.

MKR anbefaler å legge følgende prinsipper til grunn for reiser til Palestina og Israel:

- Vær oppmerksom på når du befinner deg i staten Israel, og når du befinner deg i det okkuperte Palestina. Skaff deg grunnleggende kunnskap om konflikten og vær bevisst på språk og terminologi.
- Bli gjerne kjent med religionene i området, særlig jødedom, kristendom og islam. Vær oppmerksom på at Jerusalem er en by med en spesiell betydning for de tre religionene, og respekter dette.
- Kristne studiereiser må inneholde møter med dagens kristne palestinere.
- Reiser i regi av Den norske kirke bør innebære kontakt med vår søsterkirke Den evangelisk lutherske kirken i Jordan og Det hellige land.
- Støtt opp om palestinsk turistøkonomi når du er i Palestina, og støtt lokale aktører der det er naturlig og mulig.
- Unngå så langt det er mulig å støtte økonomien rundt israelske bosetninger i det okkuperte Palestina, som er definert som ulovlige i henhold til internasjonal lov.

MKR har utarbeidet en veiledning for pastoral- og solidaritetsbesøk. Den begrunner når det er behov for fysiske møter, hvorledes slike besøk best kan gjennomføres i ulike situasjoner, og hvordan Den norske kirkes reisepolicy og hensynet til klima ivaretas. Som en konsekvens av covid-19-pandemien er veiledningen justert, og MKR utforsker nå muligheter for «digitale pilegrimsreiser» og andre møtepunkter som ikke krever fysiske reiser.

Kirkesamarbeid

Håpet om rettferdig fred holdes oppe av enkeltmennesker, kirker og organisasjoner i Palestina og Israel og må realiseres av aktører der. Som utenforstående kan vi ikke skape fred, men vi kan stå i solidaritet med dem som kjemper for fred. Gode relasjoner med lokale aktører gjør oss også bedre i stand til å formidle et nyansert bilde av situasjonen i Palestina og Israel her hjemme.

Den evangelisk lutherske kirken i Jordan og Det hellige land er en av Den norske kirkes søsterkirker på nasjonalt nivå. Borg og Nidaros bispedømme har egne samarbeidsavtaler, og mange menigheter i Den norske kirke er vennskapsmenigheter med menigheter i denne kirken. MKR koordinerer vennskapssamarbeidet på nasjonalt nivå og deltar i kirkens årlige partnernemøte. Kirkerådet gir økonomisk støtte, blant annet til kirkens arbeid med ungdom og kvinners rettigheter og likestilling. Kirkens Nødhjelp har også et nært samarbeid med denne kirken.

I 2020 svarte MKR og Nidaros bispedømme på en henvendelse fra Den evangelisk lutherske kirke i Jordan og Det hellige land om å tilby norsk personell på kirkens senter ved dåpsstedet i Jordan. På grunn av covid-19-pandemien ble oppholdet kortvarig våren 2020, men intensjonen er at preste- og diakonparet reiser ned igjen så snart det lar seg gjøre.

Økumenisk samarbeid

Gjennom Stiftelsen Oljeberget i Norge (som MKR leder) bidrar vi til at Augusta Victoria-sykehuset i Jerusalem mottar økonomisk støtte fra Utenriksdepartementet. Dette sykehuset drives av Det lutherske verdensforbund og tilbyr spesialisert helsehjelp på høyt internasjonalt nivå til palestinere fra Vestbredden og Gaza. Augusta Victoria-sykehuset har en samarbeidsavtale med Oslo universitetssykehus og har også samarbeidet med VID vitenskapelige høgskole.

Stiftelsen Oljeberget er også engasjert i Det lutherske verdensforbunds (LVF) og Den evangelisk-lutherske kirke i Jordan og Det hellige lands planer om å bygge boliger for palestinere på grunn som LVF eier i Øst-Jerusalem. Dette er et svært viktig bidrag til å sikre et kristent palestinsk nærvær i Øst-Jerusalem. Forhåpentligvis vil byggingen kunne starte i 2022, og da kan det være aktuelt å organisere en innsamlingsaksjon i menighetene i Den norske kirke til husbyggingen.

Gjennom medlemskapet i Kirkenes verdensråd deltar Den norske kirke i ledsagerprogrammet (EAPPI) som fra norsk side koordineres av Kirkens Nødhjelp. MKR er også engasjert i Kirkenes verdensråds øvrige engasjement i regionen og har et nært samarbeid med organisasjonens kontor i Jerusalem.

Det er et mål at den årlige økumeniske Kirkeuka for fred i Palestina og Israel blir markert av enda flere menigheter i Den norske kirke. Dette gir Den norske kirke mulighet for – sammen med kirker over hele verden – gjennom forbønn og solidaritet å støtte de lokale kirkenes kamp for en fredelig avvikling av okkupasjonen. Dette er også en mulighet til å spre kunnskap om realitetene i Israel og Palestina blant medlemmene i Den norske kirke og å oppfordre til vennskapssamarbeid, pilegrimsreiser og utveksling.

MKR vil opprettholde relasjonene til kristne organisasjoner i Palestina og Israel som representerer grasrotorganisering, diakonalt arbeid og teologisk arbeid. Disse organisasjonene trenger internasjonal solidaritet i sitt arbeid for å gi ungdom og voksne håp og fellesskap, og i sitt engasjement for menneskeverd og menneskerettighetene. De er verdifulle kontakter for oss for å utfylle vårt bilde av situasjonen på bakken og for å informere vårt eget kommunikasjons- og påvirkningsarbeid. Viktige samarbeidspartnere for MKR er blant andre Kairos Palestina og Sabeel.

Det er et ønske å få mer kontakt også med Jesus-troende jøder. De lever i en svært krevende situasjon. Her vil Den Norske Israelmisjon kunne være et bindeledd.

Andre sivilsamfunnsaktører

For å utvide vår forståelse av situasjonen i Palestina og Israel, vil MKR søke impulser fra det bredere sivilsamfunnet, særlig organisasjoner og bevegelser som arbeider for fred og menneskerettigheter, både i Israel og i Palestina. Kirkens Nødhjelps nettverk er en viktig inngang til kontakt med det bredere sivilsamfunnet. I Palestina er de kristne organisasjonenes nettverk det samme, og i Israel vil Israelmisjonens og Bibelselskapets nettverk være nyttige.

2. Teologisk refleksjon og religionsdialog

Kirken har et særlig ansvar når kristen tro brukes for å legitimere menneskerettighetsbrudd, eller der kirken selv står ansvarlig for overgrep.

(Kirkemøtet KM 09/14)

MKR og Bispemøtet har nedsatt et felles tverrfaglig utvalg som skal arbeide med flere av de temaene som omtales i dette avsnittet. Utvalget skal levere sitt arbeid høsten 2023, og strategien er derfor i hovedsak en videreføring av pågående arbeid i påvente av utvalgets arbeid og oppfølgingen av det som skjer i samarbeid med Bispemøtet.

I møte med konfliktene i «Det hellige land» brukes Bibelen både som motivasjon til fredsbyggende arbeid og til legitimering av undertrykkelse. MKR ønsker å tydeliggjøre Bibelens fredsbudskap og holde fram det kristne menneskesynet – også i aktuelle politiske konflikter. Samtidig vil vi si fra når Bibelen misbrukes i den hensikt å oppnå politisk eller økonomisk gevinst for enkelte grupper. Dette blir særlig alvorlig når bibeltekster blir brukt for å legitimere krenkelse av andres liv og rettigheter.

MKR vil motarbeide kristensionisme i tråd med Bispemøtets uttalelse, men også stimulere til samtaler om kristnes støtte til former for jødisk sionisme som undergraver andre befolkningsgruppers rettigheter. MKR vil utfordre de «israelsvennene» som i realiteten bidrar til å undergrave Israel som rettstat og demokrati gjennom å legitimere Israels folkerettsbrudd og aksept av en «jødisk stat» som differensierer i utøvelsen av sivile rettigheter.

I «Kirke-Norge» er det et hardt klima i debattene om teologisk legitimering eller avvisning av den israelske okkupasjonspolitikken. Ulik forståelse av folkeretten, realitetene på bakken i Israel og Palestina, fastlåste forestillinger om meningsmotstandere og uheldig sammenblanding av teologi og politikk, gjør at samtalene ofte går i stå.

I 2013 ga Mellomkirkelig råd ved Teologisk nemnd og Komiteen for internasjonale spørsmål ut *Sannhetens Øyeblikk: Israel, Palestina og Den norske kirke*,⁶ som et resultat av en konsultasjon om det palestinske Kairos-dokumentet.⁷ Det er behov både for fortsatt teologisk refleksjon, fordypning og dialog innad i Den norske kirke, for økumenisk dialog mellom kirkesamfunn i Norge, og for dialog med representanter for andre tros- og livssynssamfunn, ikke minst de jødiske og muslimske. MKR ønsker å bidra til mer kunnskapsbaserte og dialogiske samtaler ved å lytte til ulike synspunkter, løfte fram dilemmaene og ulike perspektiver og samtidig være tydelig på eget ståsted.

Bibelselskapet, som samarbeider både med det palestinske og det israelske bibelselskapet, er en viktig ressurs i MKRs arbeid med teologisk refleksjon og brobygging.

Relasjonen til jøder og avstandstaken fra antisemittisme

MKR vil bidra til selvkritisk refleksjon om Den norske kirkes forhold til jøder og jødedom, kirkens jødiske arv og forhold knyttet til misjon og religionsdialog. Teologiske læresteder, Den Norske Israelmisjon og Det Mosaiske Trossamfund er viktige partnere for å høyne kunnskapsnivået og få til gode refleksjoner og dialoger.

MKR tar klar avstand fra alle former for antisemittisme og jødehat og støtter opp om regjeringens *Handlingsplan mot antisemittisme*?⁸ Den norske kirke har et særlig ansvar for å avdekke og motarbeide spor av antisemittisme i kirkens forkynnelse og for å bevisstgjøre oss om kirkens anti-jødiske arv. MKR vil i samarbeid med Bispemøtet bidra med ressursmaterieell og kompetanseutvikling for ulike grupper ansatte i Den norske kirke.

Kritikk av Israel har blitt og blir blandet sammen med kritikk av jøder, og kan være ispedd spor av gammel antisemittisme og jødehat. Men MKR aksepterer ikke en definisjon av antisemittisme som legger til grunn at kritikk av israelske myndigheters politikk eller av staten Israel er antisemittisme. Vi tar avstand fra en begrepsbruk som egentlig er maktspråk

for å kneble ytringsfriheten til meningsmotstandere. Jøder generelt er ikke ansvarlige for israelsk politikk, tvert imot mener vi at en slik sammenblanding kan bidra til å øke antisemittismen, fordi misnøye med israelsk politikk overføres til misnøye mot jøder generelt.

MKR ønsker å styrke kontakten til jødiske miljøer og organisasjoner og i enda større grad reflektere jødiske diskurser om konflikten. Vi vil revitalisere dialogen med Det Mosaiske Trossamfund og håper å kunne gjennomføre den planlagte fellesreisen til Israel. Vi håper at HL-senterets samarbeid med både med MKR og Det Mosaiske Trossamfund kan bidra til å videreutvikle også det bilaterale samarbeidet mellom kirken og jødiske miljøer.

3. Bidra til en rettferdig, fredelig og demokratisk utvikling i både Israel og Palestina.

Herrens Ånd er over meg, for han har salvet meg til å forkynne et godt budskap for fattige. Han har sendt meg for å rope ut at fanger skal få frihet og blinde få synet igjen, for å sette undertrykte fri og rope ut et nådens år fra Herren. (Luk 4,18-19).

Jesu sitat fra profeten Jesaja står som et kall til alle kristne og til alle kirker, som utfordrer oss der vi står overfor urett og undertrykkelse.

Fredsbyggende arbeid

Før vi ser på den politiske situasjonen, er det viktig å minne om at MKRs viktigste bidrag til en rettferdig fred i Israel og Palestina er støtten til kirkene i området. Deres tilstedeværelse gjennom vitnesbyrdet om menneskeverd og likeverd, skoledriften, arbeid med likestilling og annen diakonal virksomhet, Augusta Victoria-sykehuset, husprosjektet, ledsagerprogrammet, Kirkeuka for fred i Palestina og Israel er eksempler på hvordan vi kan bidra til de lokale kirkenes egen kamp for fred og rettferdighet.

MKR vil også fremheve Kirkens Nødhjelps arbeid, som på oppdrag av bl.a. Den norske kirke, er til stede i regionen og samarbeider med en rekke organisasjoner som har fokus på menneskeverd og menneskerettigheter. I tillegg til å støtte Augusta Victoria-sykehuset i Øst-Jerusalem støtter Kirkens Nødhjelp et anglikansk sykehus i Gaza og deltar i EAPPI-programmet.

Flere av organisasjonene i Samarbeid menighet og misjon (SMM) arbeider også i området og har kontakt med ulike kristne grupper og er engasjert i diakonale prosjekter. Samarbeidet med de messianske jøder må vurderes med respekt for den sensitive situasjonen de lever i. Det finnes jødisk-arabiske og jødisk-kristne fellesskap som det kan være interessant for MKR å se nærmere på. MKR har også kontakt med miljøer som driver med religionsdialog, for eksempel Rådet av religiøse institusjoner i Det hellige land, og International Council of Christians and Jews (ICCJ).

Den aktuelle politiske situasjon

Situasjonen i Israel og Palestina er våren 2021 uoversiktlig. Det har nylig vært valg i Israel, og det ser ut til at Netanyahu får fortsette som statsminister, men hvilke støttepartier som blir med i regjeringen, er uklart. Israelsk innenrikspolitikk preges av korrupsjonsanklager og ustabile regjeringalternativer. Forholdet til Palestina var ikke noe viktig tema i forbindelse med valget, noe som gir lite håp om bevegelse mot en fredsløsning. Forhåpentligvis vil det bli gjennomført et palestinsk valg i sommer. Splittelsen mellom Fatah og Hamas vedvarer, og det gjenstår å se om et nytt valg fører til en mer demokratisk og handlekraftig palestinsk ledelse.

Det er vanskelig å se konsekvensene av Trump-administrasjonens fredsinitiativ og Israels inngåelse av avtaler med flere arabiske stater. Om dette bringer ny dynamikk som åpner muligheter for gjenåpning av fredsforhandlinger mellom israelerne og palestinerne, eller om palestinerne plasseres på sidelinjen av israelsk utenrikspolitikk gjenstår å se. President Biden bekreftet nylig USAs støtte til tostatsløsningen, men vil ikke reversere flyttingen av USAs ambassade til Jerusalem.

Covid-19-pandemien vil ha langvarige økonomiske konsekvenser, selv om Israel har gjennomført et omfattende vaksinasjonsprogram på egen befolkning, og vaksineringsen også kommer i gang i de palestinske områdene. Dette vil sannsynligvis øke både apatien og frustrasjonen blant palestinerne.

De senere årene har utviklingen gått i feil retning. Mangel på demokrati og ansvarlig ledelse på palestinsk side har skapt apati og frustrasjon. Samtidig er det viktig å ha i mente at handlingsrommet, både politisk og økonomisk, for de palestinske myndighetene er sterkt begrenset av det faktum at de skal administrere områder som er okkuperte. Den palestinske befolkningen lider, og hverdagen blir stadig vanskeligere. Flere ungdommer og andre som har mulighet, emigrerer, noe som tapper Palestina for dyrbare menneskelige ressurser.

Israel viderefører byggingen av ulovlige bosetninger, og dersom man gjennomfører annekteringen av deler av Vestbredden, vil det være et klart brudd på folkeretten. Handlingsrommet for en demokratisk politisk opposisjon internt i Israel krymper bl.a. ved kriminalisering av BDS-bevegelsen (Boycott, Divestment and Sanctions) og stemping av kritikk av Israels politikk som antisemittisme. Innreisenekt og overvåkning gjør det også vanskelig for internasjonale samarbeidspartnere å ha kontakt med opposisjonen i Israel.

Utgangspunkt i realiteter og internasjonal rett

Arbeidet for rettferdig fred må ta utgangspunkt i realitetene på bakken og i det skjeve styrkeforholdet mellom Israel som er en internasjonal anerkjent stat, men også en militær okkupasjonsmakt, og palestinerne som lever under okkupasjon med begrenset innflytelse over sin egen situasjon og muligheter for å utvikle en demokratisk palestinsk stat.

MKR anerkjenner selvsagt staten Israels legitime behov for fred og sikkerhet innenfor trygge grenser. Men vi forutsetter at Israel som et demokrati og en rettsstat respekterer internasjonal rett. Israels okkupasjon av palestinske områder etter 1967 var ikke legitim og er ikke anerkjent av verdenssamfunnet, representert ved FN.

Tostatsløsningen har solid feste i det internasjonale samfunnet, og ble nylig bekreftet av president Biden. MKRs økumeniske partnere fastholder den, vel vitende om at det i dag stilles spørsmål ved realismen i en slik løsning. Men det er vanskelig å se noe godt alternativ til en løsning med to-stater. Som et norsk kirkelig organ er det ikke MKRs oppgave å peke på en konkret politisk løsning, men å fastholde at en varig og rettferdig fredsløsning må forhandles fram gjennom politiske samtaler med medvirkning fra begge parter. Den må bygge på internasjonal rett og utformes slik at partene, nabolandene og det øvrige verdenssamfunnet aksepterer løsningen.

Okkupasjonen

Etter over 50 år med okkupasjon anser MKR fortsatt at okkupasjonen er det største hinderet for fred. Okkupasjonen krenker palestinernes fundamentale menneskerettigheter, men er også i økende grad med på å undergrave det israelske demokratiet. Vi ser tendenser til økt diskriminering mellom ulike grupper av israelske statsborgere og er særlig bekymret for situasjonen for dem som ikke er jøder. Uten at okkupasjonen opphører, er det svært vanskelig å se for seg en fredelig og rettferdig utvikling for alle som bor i området. Dette betyr ikke at det å avslutte okkupasjonen vil løse alle problemer, men det er et viktig første skritt mot en fredelig og rettferdig løsning.

I tillegg har vi siden 1967 sett en stadig utvidelse av okkupasjonen gjennom nye bosetninger som er ulovlige etter internasjonal rett. I 2017 startet Israel nye bosetninger for første gang på over to tiår, initiert av den israelske regjeringen. De begrensningene som okkupasjonen setter på økonomi, dagligliv og velferd i Palestina, fører til at menneskers verdighet krenkes, og menneskerettigheter brytes på daglig basis. Palestinske selvstyremyndigheter og den israelske okkupasjonsmyndigheten har begge ansvar for menneskerettighetssituasjonen i Palestina, men som okkupasjonsmakt må Israel bære det tyngste ansvaret. De må også ta sin del av ansvaret for manglende demokratisk utvikling i de palestinske områdene.

MKR anerkjenner de palestinske flyktningers rett til retur, men hvorledes dette skal skje, eller kompenseres, må avklares mellom partene gjennom forhandlinger.

Sivilsamfunnets rom skrumper

MKR er dypt bekymret over at handlingsrommet for politisk opposisjon og offentlige ytringer ser ut til å skrumpe. Dette er en global trend, men finnes også i Israel og Palestina.

MKR ønsker å støtte den israelske fredsbevegelse, demokratiske palestinske organisasjoner og menneskerettighetsforkjempere i begge stater. Trosfriheten er også under press, og MKR vil følge nøye med på hvordan religiøse minoriteter behandles i Israel og i Palestina.

MKR's strategi for arbeid med tros- og livssynsfrihet inngår i vårt arbeid i Midtøsten.

MKR tar også sterk avstand fra bruk av sjikane, hatprat, konspirasjonsteorier og begrepsbruk som stempler andres meninger som støtte til terrorisme, antisemittisme eller hat mot jøder. Dette gjelder ikke bare i den internasjonale debatten, men også i vår hjemlige sammenheng.

Demokrati under press

I 2018 vedtok Knesset en svært kontroversiell lov som definerer Israel som en «jødisk stat». Begrepet «jødisk stat» oppfattes ofte i den norske debatten som at Israel skal være et trygt sted for jøder, og at jøder har en historisk tilknytning og folkerettslig rett til en stat innenfor trygge grenser. Dette er uproblematisk, men begrepet «jødisk stat» i det nye israelske lovverket innebærer mer enn dette. Rettigheter tildeles ut fra hvilken religiøs og etnisk/kulturell gruppe en tilhører. Om lag 20 % av Israels statsborgere er ikke jøder, og de har dermed ikke de samme rettigheter som jøder har. Denne delen av befolkningen, men også mange jøder, er dypt bekymret over en utvikling som undergraver det israelske demokratiet. Både jurister og menneskerettighetsorganisasjoner stiller spørsmål ved om «Jewish Nation-State Law» er forenelig med menneskerettighetene.

Det er dypt problematisk å differensiere borgeres sivile rettigheter ut fra hvilken religiøs eller etnisk/religiøs gruppe de tilhører. Samtidig blir befolkningen mer segregert som følge av bosetninger på Vestbredden og restriksjoner på hvor de ulike gruppene kan bosette seg og eie land. Veisperringer og kontrollposter innskrenker bevegelsesfriheten. Denne utviklingen har fått mange til å rope et varsko om at Israel nå har mange fellestrekk med en apartheidstat.

Økonomiske virkemidler

Noe av det viktigste vi som aktører utenfra kan gjøre i denne situasjonen, er å sørge for at vi ikke er medskyldige i undertrykkningen. Derfor har økonomiske virkemidler mot okkupasjonen kommet opp som viktige handlingsalternativ for kirker i ulike deler av verden som ønsker å stå i solidaritet med folket i Palestina i det som oppfattes som en situasjon med grov undertrykkelse.

MKR mener at økonomiske virkemidler som boikott og sanksjoner er legitime ikke-voldelige virkemidler. Hvorvidt disse bør benyttes, er en realpolitisk og pragmatisk vurdering. Når det gjaldt Sør-Afrika, gikk MKR inn for en total økonomisk boikott, fordi våre nærmeste partnere i landet bad om det. Apartheidregimet var udiskutabelt illegitimt, og boikotten fikk bred internasjonal oppslutning.

I forhold til Israel er bruk av boikott adskillig mer komplisert, og MKR mener at en generell boikott av Israel ikke er hensiktsmessig. Den vil neppe få en tilstrekkelig internasjonal oppslutning, og i vår kirkelige sammenheng erfarer vi at det er svært vanskelig – og nesten umulig – å kommunisere at en boikott av staten Israel ikke er ment å ramme jøder. Historiens grusomheter kaster skygger også over dagens debatt om hvordan kritikk av Israel best kan framføres. Vår erfaring er at «boikott»-begrepet lett avsporer eller stopper samtalene, og vi tror at MKR kan gi et viktigere bidrag til forståelse for konflikten og til arbeidet med å avskaffe okkupasjonen på andre måter. Det er også avgjørende at MKR nærmeste partnere i regionen og de økumeniske organisasjonene fraråder en generell boikott.

Men samtidig er det viktig å fastholde at den israelske okkupasjonspolitikken er folkerettsstridig, og at økonomisk samvirke med de israelske bosetninger og næringsvirksomhet på de okkuperte områdene derfor må frarådes. Dette er et syn som også deles av norske myndigheter, selv om Solberg-regjeringen ikke fronter dette. I Granavolden-erklæringen heter det at Norge vil "Samarbeide med andre land for å gjennomføre økonomiske og politiske sanksjoner ved alvorlige og vedvarende brudd på folkeretten". MKR utfordrer derfor norske myndigheter til å agere i forhold til de retningslinjene som allerede er der (boikott og desinvestering fra okkupasjon/bosetninger). Debattene i de norske kommunene og Etikkrådets desinvesteringer styrker dette standpunktet..

MKR erkjenner at det er vanskelig å forstå og etterleve en slik boikott av bosetningsvarer, så lenge det ikke finnes noen merkevareordning, og bosetningsøkonomien er innvevd i Israels okkupasjonspolitikk.

Det er ulike oppfatninger om bruk av økonomiske sanksjoner og boikott blant MKRs palestinske kristne partnere. Flere av dem, for eksempel Kairos Palestine, ber trossøskene i andre deler av verden om å støtte deres oppfordring til økonomiske sanksjoner også mot selve Israel.⁹ Kirkenes verdensråd og Det lutherske verdensforbund går imot en slik generell boikott og økonomiske sanksjoner overfor Israel, men deler oppfatningen om at vi ikke skal samhandle med de ulovlige bosetningene.

Innenfor BDS-bevegelsen (Boycott, Divestment and Sanctions) som startet i 2005 av palestinske organisasjoner, og som i dag er en global kampanje som har som mål å legge økonomisk og politisk press på Israel, er det ulike oppfatninger. Noen støtter full BDS mot selve Israel, andre kun mot virksomheten i okkuperte områder. Noen vil kun ha økonomiske sanksjoner, andre også en kulturell og akademisk boikott.

Israelske myndigheter har stemplet BDS-bevegelsen generelt som antisemittisk. Dette tar MKR sterk avstand fra. Vi framholder at BDS er legitime virkemidler, og at å oppfordre til slike er en del av yttringsfriheten.

MKR ønsker ikke å bruke akademisk eller kulturell boikott overfor Israel. Som et kirkelig organ vil vi prioritere muligheten for samtaler med alle parter, vel å merke med den forutsetning at dialog ikke er det samme som aksept av dialogpartneres synspunkter.

---

¹ <http://siervi.no/>

² <https://www.oikoumene.org/what-we-do/pilgrimage-justice-and-peace>

³ KM 9/08 Kyrkjene i Midtausten og vårt ansvar

https://kirken.no/globalassets/kirken.no/migrering/merknader_vedtak_km-9_08.pdf

⁴ <https://kirken.no/nb-NO/SMM/nyheter/aktuelt/uttalelse-om-midtosten-hap-og-handling-for-rettferdig-fred-i-palestina-og-israel/>

⁵ <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/bispemotet/arkiv%20test%202/kristensionisme/>

⁶ Leirvik, Fretheim og Fagerli (red.) (2013): *Sannhetens øyeblikk. Israel, Palestina og Den norske kirke*. Oslo: Akademika

⁷ [http://www.kui.no/doc/Kairos%20Palestina%20\(endelig\).pdf](http://www.kui.no/doc/Kairos%20Palestina%20(endelig).pdf)

⁸ <https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/kmd/sami/dss-handlingsplan-antisemittisme.pdf>

⁹ <https://cryforhope.org/media/attachments/2020/07/06/cry-for-hope-norwegian.pdf>